

Czytamy po polsku – Читаємо по-українськи

**Для Українця навчитися читати по-польськи дуже легко.
Zresztą tak samo lekko dla Polaka nauczyć się czytać po ukraińsku.**

У слухності цього твердження переконують наші радіопередачі, деякі з яких представлено тут—таки на нашому сайті у розділі **«Co na antenę radiową wynieśliśmy – Що ми надавали на хвилях радіо»**, тобто Polsko–Ukraińskie audycje na antenie Radia Ukraińskiego «Культура» – Польсько–Українські передачі в ефірі Українського Радіо «Культура».

Ці передачі побудовано у **двомовному форматі без перекладу**, але не зважаючи на це, ми, як автори передач, досі не мали жодних претензій чи зауважень наших слухачів з приводу нерозуміння мови. Всім все виявилось зрозумілим.

Отже почнемо з польської. Допоможе нам у цьому Оленка Юлдашева, яка наuczyla się języka polskiego у київській школі № 149, a potem podwyższyła swoją edukację językową успішно закінчивши Перші Державні курси іноземних мов (польське відділення).

Спочатку нагадаємо, що język polski і мова українська вийшли з однієї спільної прамови (говірок) полянських племен, що впродовж II–VI століть мали ареал розташування на широких просторах Центральної Європи.

Тут варто послатися на мабуть найвищий авторитет у справі українсько-польських спільних коренів, що датуються VI ст. Цим авторитетом є, безперечно, Михайло Брайчевський, який у своїй відомій роботі **“Походження**

Русі” цитує “Повість віснєнних лєт” у дуже важливому для нас вислові літописця: “...поляни, яже нині зовомая Русь”.

У своїх дослідженнях на підставі численних археологічних і писаних джерел М. Брайчевський доходить висновку, що ареал розселення *полян* (або точніше – Полянського союзу племен) простягався від Подніпров’я до Повісля, тобто всюди, де була *черняхівська культура*.

І далі вчений уточнює: “*Антами візантійські письменники називали полян... Центр Полянського союзу знаходився десь на Заході, можливо, ним була Волинь, яку дослідники давно проголосили ядром східнослов’янського об’єднання VI ст.*”

Це щодо давніх коренів Українців і Поляків. Цікаво, що згідно із польськими джерелами, водночас із формуванням руського (українського) етносу і держави Русів (Русі) на теренах Західного Подніпров’я на основі полян, відбувалося також формування держави полян у басейні середньої Вісли.

Саме з тих часів і досі, не зважаючи на сплин 1500-літнього часу, у польській і українській мовах збереглися до наших днів незмінними (і фактично однаковими) імена, назви предметів, означення подій і явищ, які існували тоді й існують нині: хліб – **chleb** (хлєб), хмара – **chmura** (хмура), сокира – **siekiera** (секєра), ліс – **las** (ляс), вода – **woda** (вода), вогонь, огонь – **ogień** (огєнь), нога – **noga** (нога), гора – **góra** (гура), поле – **pole** (полє), мати – **matka** (матка), отець – **ojciec** (ойцєц), брат – **brat** (брат), небо – **niebo** (нєбо), земля – **ziemia** (зємя), зерно – **ziarno** (зярно), палець – **palec** (палєц), син – **syn** (син), око – **oko** (око), комин (на даху) – **komin** (комін), яблуко – **jablko** (яблко), ягоди – **jagody** (ягоди) і т. д.

Ці та багато інших назв основних понять, якими користувалися наші спільні предки у поточному житті й спілкуванні, й понині створюють не лише лінгвістичний (мовно-лексичний), а й ментальний (тобто мислений) фундамент сучасної української мови і *współczesnego języka polskiego*.

Згідно з результатами досліджень українських вчених, наведеними у книзі Костянтина Тищенка “**Метатеорія мовознавства**” (К. “Основи”, 2000, стор. 266—267), лексична дистанція між українською і польською мовами становить лише близько 30 %.

Тобто, 70 % — це спільний лексичний фонд. Ще менша дистанція існує між польською і українською народною музикою, інколи доходючи до повної ідентичності мелодико-ритмічної побудови.

Наприклад, навряд, чи вухо навіть досвідченого музикознавця знайде суттєву різницю в багатьох танцювальних творах українського гуцульського і польського гуральського фольклору.

Велику подібність знаходять музикознавці, наприклад, у весільних піснях селян району Ловіч, що поблизу Варшави, і Радомишльського району недалеко Києва, етнографи – в урочистих національних вбраннях, історики архітектури – у подібності побудови помешкань, кулінари – у подібності рецептури основних страв і всієї культури приготування і споживання їжі.

Таким чином, вивчення польської мови – це, по суті, розширення своїх знань у сфері мови української, яка разом із польською сягає сивої давнини.

А тому можемо починати від алфавіту, в якому також можемо знайти багато спільного. Якщо не одразу все буде зрозуміле, не звертайте на це уваги; читайте далі – там буде щоразу ясніше.

При цьому постарайтеся дотриматися двох вимог języka polskiego:

1. Наголос (akcent) – як правило – ставимо на передостанньому складі.
2. Jak się słyszy, tak się piszy; jak się piszy, tak się słyszy.

Бажаємо успіху, – з Богом!

А а – по-українськи також – **a**. Akcentować (наголошувати – акцентоваць), absolwent (випускник – абсольвент), akademik (гуртожиток – академік), aktywność, amator, wada (недолік), cnota (чеснота), duma (гордість).

a – **o^h** або рідше **o^m** – так зване **a nosowe** (носове). Wątpić (сумніватися – во^hтпіць), wstąpić (увійти, вступити – всто^mпіць), gołąb, gołąbek (голуб, голубок – голо^mб, голо^mбек), żołądek (шлунок – жоло^hдек), ład (суходіл – льо^hд), lądować (приземлятися, сідати на землю – льо^hдоваць).

В в – barwa (колір – барва), baśń (казка – басьнь), bezczelny (нахабний, зухвалий – безчельни), bezinteresowny (безкорисливий – безінтересовни), błękitny (блакитний – бле^hкітні), były (колишній – бил^bи), bzdura (дурниця – бздур), brunatny (коричневий, бурий – брунатні).

С с – segła (цегла – цегл^a), cicho (тихо – ціхо), cud (диво – цуд), cudzoziemiec (іноземець – цудзоземець), cmentarz (цвинтар, кладовище – цментаж), cudowny (дивовижний – цудовни), swaniak (спритник – цваняк), cieszyć **się** (тішитися, радіти – цешиць се^h), cię (тебе – це^h).

Щойно ми побачили цікавий елемент – відділену частку слова – **się** (се^h).

У реченні вона завжди має пряме відношення до відповідного дієслова, але може стояти не лише після нього, а й перед ним, а нерідко може бути відділеною від дієслова іншими словами цього речення:

Nie trzeba uważać, że (jak to **się niekiedy komuś zdaje**) jesteśmy aż na tyle niezdecydowanymi.

Дослівно: Не треба вважати, що (як це інколи комусь здасться) ми аж настільки (до такої міри) нерішучі.

Ї ї – вимовляється **ць** – ćma (нічний метелик – цьма), ćwiczenia (вправи, військові навчання – цьвічення), świek (цвях – цьвек), święć (четверта частина – цьверць), święgotać (цвірінькати – цьверготаць), świkłowy (буряковий – цьвікл^bови).

D d – dążyć (прагнути досягти – до^hжиць), dysponować (мати в своєму розпорядженні – диспонуваць), dowodzić (переконувати, керувати, очолювати – доводзіць), dzielny (енергійний, відважний – дзельни), dokonywać (довершувати,

виконувати повністю – докони́ваць), doświadczenie (досвід – досьвядче́нє), delikatny (чуткий, витончений – делікатни).

E e – elegancki (елегантний, вишуканий – елеганцкі), eliminacja (відбір – еліміна́ція), ekspedientka (продавщи́ця – експедієнтка).

ę – вимовляється **е^н** або **е^м** – wstępny egzamin (вступний іспит – всте^мпни екза́мін), zbędna pomoc (зайва допомо́га – збе^ндна помос), kępa (купина – ке^мпа).

F f – facet (про чоловіка: піжон, тип – фацет), fajnie (чудово, прекрасно – файне), forsa (гроші – форса), fachowiec (фахівець, спеціаліст – фаховець), futro (хутрянний одяг, шуба – футро).

G g – вимовляється як українське **г** – garnitur (костюм – гарнітур), gorączka (висока температура тіла – горо^нчка), granatowy (темносиній – гранатови), gwałtowny (несподіваний, різкий – гвал^ттовни).

H h – вимовляється майже як українське **г**, але якби з додаванням перед тим **х** (тобто – **х^г**) – honor (честь – **х**Гонор), hasło (гасло, лозунг – **х**Гасло), hodowla (ви́рощування – **х**Годовля), huśtawka (гойдалка – **х**Гусьтавка), hrabia (граф – **х**Грабя), helikopter (вертоліт, гелікоптер – **х**Гелікоптер).

I i – inicjatywa (ініціатива – ініц’ятива), istnienie (існування – істне́нє), istota (істота, суть пита́ння – істота), ile (скільки – іле), igrzyska (ігри – іґжиска).

Слід також враховувати, що літера **i**, якщо вона стоїть перед голосними, як правило, пом’якшує ці голосні: dzień (день – дзє́нь), ciekawość (зацікавленість – це́кавосьць), biada (біда, нещастя – бя́да), biuro (письмовий стіл, проектна устано́ва – бю́ро), wiara (віра – вя́ра), wiógu (стружки – вю́ри), т. п.;

J j – вимовляється **й** – jamnik (собака породи такса – ямнік), jaskinia (печера – яскі́ня), jarzyna (горо́дина, овочі – яжина), jarzębina (горобина, рябина – яже^мбі́на) – тобто сполучення **ja** натурально вимовляється **я**.

K k – kobieta (жі́нка – кобе́та), klaskać (аплодува́ти – кляскаць), klękać (стояти навколішки – кле^нкаць), klęska (пора́зка – кле^нска), krzyż (хрест – кшиж), kształtować (формува́ти – кштал^ттоваць), kształcić (навча́ти – кштал^тціць), kochany (у тому числі відносно дітей: милий, кошаний, улюблений – кохани).

L l – вимовляється з пом’якшенням, як **л^ь** – lek (лі́ки – ле́к), lęk (страх – ле^нк), leśny (лісовий – ле́сьни), licznik (лічильник – лі́чнік), litość (співчу́ття – літосьць), lina (канат – лі́на).

Ł ł – вимовляється якби з певним твердінням – **л^б**, що у вимові звучить як складний звук **л^би^л** або частіше **л^б** – łagodny (лагі́дний – л^ба́годни), łakomy (жаді́бний – л^ба́коми), łańcuch (ланцю́г – л^ба́ньцух), łączyć (єднати, поєднувати – л^бо^нчиць), łódź (човен – л^бу́дзь).

M m – majątek (майно – майо^нтек), malarz (художник – маляж), marzenie (мрія – маженє), mąka (борошно – мо^нка), mężczyzna (чоловік – ме^ншчизна), miłość (любов – міл^босьць).

N n – naprawa (ремонт – направа), narzekać (скаржитися, наприклад на власну долю – нажекаць), naśladować (наслідувати когось – наслядоваць), nauczać (навчання, повчання – научанє), nawias (скобка, як знак пунктуації – навяс), niesforny (неслухняний – несфорни).

ń – вимовляється з пом'якшенням, як **нь** – stopień (ступінь, сходинка – стopeнь), koń (кінь – конь), końcowy (кінцевий – коньцови), mańkut (лівша – манькут), leń (лінивий – лень), tańczyć (танцювати – таньчиць).

O o – Ojczyzna (Батьківщина – Ойчизна), obcy (чужий – обци), obejmować (охоплювати, обіймати, наприклад посаду – обеймоваць), obojętny (байдужий – обоє^нтни), obrus (скатертина – обрус), osalić (зберегти – оцаліць).

Ó ó – вимовляється як **у** – ósienka (вісімка – усемка), ówczesny (тогочасний – увчесни), skóra (шкіра – скура), mówię (кажу – муве^н), stół (стіл – сту^лл^б), powtórzyć (повторити – повтужиць).

P p – porządku (порядний – почтіви), pęta (пута, кайдани – пе^нта), patelnia (сковорідка – пательня), perkusja (ударні інструменти – перкус'я), pielegnować (доглядати за кимось, за чимсь – пеле^нгноваць), piękno (краса – пе^нкно).

У деяких польських словниках після слів на літеру **p** наведено слова на літеру **Q q** (як правило, це іншомовні слова) – наприклад:
quiz (гра в питання і відповіді наприклад, на телебаченні),
quorum (необхідне представництво на засіданні виборного органу),
quo vadis? (куди йдеш?) , **quasi** (неначе) тощо.

R r – radość (радість – радосьць), reprezentować (представляти – репрезентоваць), rozejrzeć się (роздивитися навколо – розейжець се^н), rozrywka (розвага, забава – розривка), rozróżenie (розпочинання, починання, початок – розпоче^нце).

S s – smakować (припадати до смаку – смаковаць), samochód (автомобіль – самохуд), sięgać (сягати, простягати – се^нгаць), skuteczny (дієвий, ефективний, успішний – skutечни), słuchawka (слухавка – с^лл^бухавка), spojrzenie (погляд – спойженє).

Ś ś – вимовляється з виразним шепелявленням, що у вимові часом звучить як складний звук **сш^б** – święty (святий – сш^бве^нти), ściągnąć (стягнути, зібрати, зідрати, скористатися шпаргалкою – сш^бцьо^нгно^нць), śliczny (прекрасний, чудовий – сш^блічни), świadomy (свідомий – сш^бвядоми), światło (світло – сш^бвят^лл^бо), średniowieczny (– сш^бредньовєчни).

T t – trucizna (отрута – труцізна), tanio (дешево – таньо), tarcza (диск, циферблат, щит – тарча), taśma (стрічка – та^сш^бма), tapeta (шпалери – тапета), tłuc (твкти – т^бл^буць), tor (залізнична колія – тор), tłusty (жирний – т^бл^бусти).

U u – umysł (розум – умист^бл^б), ubezpieczenie (страхування – убезпечене), ubocze (узбіччя – убоче), ubóstwo (бідність – убуство), ubranie (одяг – убране), upowszechnienie (розповсюдження, поширення – уповшехнене).

W w – wąchać (нюхати – во^нхаць), worek (мішечок – ворек), wąpić (сумніватися – во^нтіць), wątroba (печінка – во^нтроба), wniosek (висновок, пропозиція – вньосек), wolność (свобода – вольно^сш^бць), wyjątek (виняток – вийо^нтек), wzorowy (взірцевий – взорови).

Y y – tysiąclecie (тисячоліття – тисьо^нцлеце), ryż (рис – риж), przywrócić (привернути – шшивруціць), przyzwoity (порядний – пшизвоїти), recytacja (декламування – рецитац'я).

Якщо повезе, цю літеру можна також зустріти на початку слова серед рідкісних прибульців з інших мов: yard (ярд), yeti (снігова людина – йеті).

Натомість на літеру **v** натрапляємо w języku polskim досить часто на початку багатьох слів і виразів латинського походження:

veni, Creator Spiritus (прийди Святий Духу); verba et voces

(лише слова і назви); verbum nobile (слово гонору);

veto (що означає *не дозволяю!*); virtuti militari (військова гідність) тощо.

Z z – zjadły (гіркий – з'яд^бл^би), ząb (зуб – зо^мб), zachęcać (заохочувати – захе^нцаць), zachować (зберегти – заховаць), zaleta (позитивна риса – залета), zarządzenie (керування, управління – зажо^ндзене).

Ż ż – źródło (джерело – зьруд^бл^б), żrebak (жеребчик – зьребак), żrenica (зіниця ока – зьреніца), źdźbło (стебло – зьдзьб^бл^бо).

Ż ż – żagiel (парус – жагель), żak (студент – жак), żałosny (нешасний, жалюгідний – жа^бл^босни), żądza (жадоба, похіть – жо^ндза), żelazko (праска – желязко), żłobek (дитяча колиска – ж^бл^бобек).

Ch ch – вимовляється **x** – chęć (бажання – хе^нць), chwycić (схопити – хвиціць), chłodny (холодний – х^бл^бодни).

Cz cz – вимовляється **ч** – czuć (відчувати – чуць), czynić (робити, діяти, чинити – чиніць), czytelnik (читач – чительнік), czas (час – час).

Sz sz – вимовляється **ш** – szkoła (школа – шко^бл^ба), szczęście (щастя – шче^нш^бце), szczyt (вершина, пік – шчит), szczegół (подробиця, деталь – шчег^бл^б), szybowiec (планер – шибовец).

Rz rz – вимовляється в двох основних версіях:

а) на початку слова і після голосних літер – **ж** – **rz**ądzić (урядувати, керувати – жо^ндзіць), **rz**eczowy (суттєвий, діловий – жечови), **por**ządać (прагнути – пожо^ндаць), **rz**eczywistość (дійсність – жечивісто^сш^бць), **rz**ucać (кидати – жуцаць);

б) після глухих приголосних – **ш** – **pr**zyjemność (приємність – пшиємно^сш^бць), **pr**zekrój (розріз – пшекруй), **pr**zedszkole (дитячий садок – пшедшколе).

Це той мінімум, який слід знати Українцям про język polski **ze strony jego alfabetu**.

Можете бути цілком певні, що маючи цю інформацію і слухаючи польське радіо, телебачення, польськомовні записи, читаючи польсько мовні тексти, ви поступово відкриєте для себе істину, яка була зазначена на початку цієї розмови:

Вивчення польської мови – це, по суті, розширення своїх знань у сфері мови української, яка разом із польською сягає сивої давнини.

А на закінчення цієї приємної розмови – mały leksyczny cukierek – типовий і добре відомий всім Полякам приклад скоромовки, за допомогою якої можна не лише перевірити, а й удосконалити правильну вимову складних літер, їх сполучень і відповідних слів:

**W Szczepreszynie chrząszcz brzmi w trzcinie,
a Szczepreszyn z tego słynie.**

Тобто в Szczepreszynie хрущ дзижчить у заростях тростини і Szczepreszyn є добре відомий саме з цього приводу.

Звичайно, це такий типово польський жарт, бо насправді місто Szczepreszyn, розташоване на березі ріки Wieprz, яка є притокою Wisły, славне тим, що отримало Магдебурзьке право ще 1388 року, а 1672 року там відбулася відома Szczepreszynska konferencja.